

VLADIMIR STRUGAR

SLOBODAN KAŠTELA

Preporuke sudionika znanstvenog skupa

Sudionici znanstvenog skupa *Gospodarstvo Bjelovarsko-bilogorske županije: kojim putem ići?* koji je održan 6. lipnja 2019., nakon izlaganja i rasprave, upućuju sljedeće preporuke:

1. Hrvatska ima značajne prirodne uvjete (klima, tlo i voda) za razvoj poljoprivrede, ali unatoč tome ne postiže očekivane rezultate. Tome svakako pridonose: usitnjenost proizvodnih površina, nedovoljna veličina poljoprivrednih gospodarstava, nekorištenje dobrog dijela poljoprivrednih površina, nedovoljna uredenost proizvodnih površina, nedovoljna primjena navodnjavanja i nedovoljna stručna obrazovanost poljoprivrednika. Budući da se ulaže podosta sredstava u poljoprivredu, potrebno je preispitati dosadašnji sustav raspodjele potpora te ih usmjeriti u svrhu ostvarivanja uspješnije poljoprivrede, jer Hrvatska od 1993. uvozi hranu, i to oko 50% poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda.

Potrebno je povećavati poljoprivredna gospodarstva kako bi oko 70% obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava imalo veličinu prosječnog gospodarstva Europske unije (16,1 ha), a usitnjene zemljišne površine okrupnjavati primjenom komasacije. Osim toga, potrebno je obnoviti sustave odvodnje (otvorene kanale i cijevnu drenažu) i povećati površine koje se navodnjavaju, čime će se ostvariti bitno bolji uvjeti proizvodnje i povećati primjena navodnjavanja perspektivno do 25% korištenih površina. Isto tako nužno je povećati stručnu obrazovanost poljoprivrednika jer se s oko 5% poljoprivrednika koji imaju

potrebne stručne kvalifikacije ne može ostvarivati napredna i konkurentna poljoprivreda.

2. Jedan od uvjeta bržeg gospodarskog razvoja svakako je i reformiranje postojećeg sustava odnosa između lokalne i centralne vlasti. Postojeću poreznu presiju, s jedne strane, nije moguće održati, a s druge je strane nužno znatno povećati udio lokalne uprave i samouprave u prikupljenim poreznim prihodima. Da bi se smanjile razlike u razvijenosti pojedinih županija i osigurao minimalni standard javnih dobara svim građanima, potrebno je uspostaviti novi sustav polazeći od tržišne države. Postojeći sustav odnosa centralne i lokalnih vlasti nije bio zadovoljavajući ni u uvjetima nacionalne države, a u tržišnoj državi on je neodrživ. Stoga u tržišnoj državi županije moraju preuzeti odgovornost za razvoj gospodarstva na svojem području kako bi se povećao porezni kapacitet koji omogućuje veću količinu i raznovrsnost javnih dobara.

Uvođenje ekonomskih principa u odnose između centralne vlasti i lokalnih vlasti pretpostavlja odnos zasnovan na principima rasta konkurentnosti, koja je temelj opstojnosti i razvoja svake tržišne države. Naglašava se potreba definiranja minimalnog standarda javnih dobara na razini zemlje, koju osigurava centralna vlast, uz stimulativne poticaje (uključujući intervencionističke), koje kreira županija, koji će ubrzati razvoj, što je polazište za ravnopravnost svih građana Hrvatske.

3. Poznavanje strukture i dinamike gospodarstva na nekom području bitan je preduvjet za stvaranje dobre strategije razvoja, pri čemu znanost i znanstvene metode imaju ključnu važnost. Jedna od takvih metoda jest i *shift-share* metoda, jer omogućuje razlučivanje utjecaja različitih komponenti na lokalni rast. Bjelovarsko-bilogorska županija u nekim glavnim pokazateljima, poput bruto društvenog proizvoda i bruto društvenog proizvoda po stanovniku, više desetljeća zaostaje u odnosu na prosječne vrijednosti gospodarstva Republike Hrvatske. Slični su nepovoljni trendovi i u zaposlenosti, plaćama i investicijama.

Lokalno je gospodarstvo previše ovisno o sektoru poljoprivrede, postoje strukturni problemi u njoj, iako poljoprivreda ima visoku vrijednost lokalne komponente, što ukazuje na činjenice postojanja lokalnih programa i projekata te instrumenata i mjera kojima se pozitivno djeluje na povećanje konkurentnosti lokalne poljoprivrede. Analiza pokazuje skrivene specifične lokalne resurse (rezerve) u sektorima informacija i komunikacije, stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti, uslužnih djelatnosti i smještaja, pripreme i posluživanja hrane, odnosno turizma.

Osim pokretanja lokalnih resursa, potrebno je aplicirati nove modele lokalnog i teritorijalnog razvoja, potaknuti proces strukturne transformacije i rast izvo-

znih sektora te procese veće suradnje privatnog i javnog sektora. Klasterizacija i umrežavanje u lokalne proizvodne sustave mogu omogućiti brži razvoj i povećati inovacijske kapacitete.

4. Promijenilo se poimanje inovacija i koncept inovacijske politike u posljednjem desetljeću. Prema tome, paradigmu tehnološke inovacije zamjenjuje paradigma poduzetničke inovacije, a nacionalni inovacijski sustav teži se zamijeniti nacionalnim poduzetničkim sustavom. Koncept ekonomije znanja mnogim manje razvijenim regijama poput Bjelovarsko-bilogorske županije bio je teško ostvariv, pa se razvija koncept poduzetničke ekonomije. Europska kohezijska politika, odnosno Strategija pametne specijalizacije, najviše pridonosi razvoju nove inovacijske paradigme u Hrvatskoj, regionalnom razvoju i jačanju lokalnih poduzetničkih kompetencija.

U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, s obzirom na navedene promjene, povećana je izgradnja poduzetničkog ekosustava uz pomoć sredstava Europskih strukturnih fondova, te je ona u posljednjih pet godina ostvarila velik gospodarski napredak.

5. Grad Bjelovar i Bjelovarsko-bilogorska županija geoprometno su vrlo povoljno smješteni, ali razvoj prometnog sustava nije iskoristio pun potencijal tog položaja, tako da strateški i ekonomski važni prometni pravci u smjeru istok – zapad i u smjeru od sjevera prema jugu ne prolaze kroz tu regiju. Važno je povezati Bjelovarsko-bilogorsku županiju s državnim i međunarodnim prometnim pravcima, pri čemu je prioritet unaprijediti unutarnji prometni sustav Županije.

Prioriteti u cestovnom prometu jesu izgradnja četverotračne brze ceste koja će Bjelovar povezivati sa Zagrebom preko Vrbovca te razvoj i sanacija postojeće cestovne mreže. Da bi se Istočna i Središnja Hrvatska povezale s Istrom i Primorjem, predlaže se izgradnja brze ceste Koprivnica – Bjelovar – Čazma – Popovača – Sisak – Glina – Bosiljevo. U željezničkom prometu potrebno je povezati Bjelovar s Grubišnim Poljem i Daruvarom te Bjelovar s Garešnicom i Poljanom, čime bi se gospodarska središta Bjelovarsko-bilogorske županije kvalitetnije integrirala u postojeću željezničku mrežu. Isto tako potrebno je unaprijediti prometnu multimodalnost povezivanjem željezničkog, cestovnog i biciklističkog prometa.

6. Bjelovarsko je gospodarstvo već krajem 1980-ih imalo znatno više neuspjeha nego uspjeha, što se nastavilo i nakon političkih i društvenih promjena u Hrvatskoj 90-ih godina 20. stoljeća. U Općini Bjelovar 1985. godine bilo je ukupno zaposleno 17.177 osoba, a 2005. u Gradu Bjelovaru zaposleno je svega oko 8.000 osoba. Hrvatsko gospodarstvo poslije 90-ih godina prihvaća liberalno tržište i privatno vlasništvo. U mnogim bjelovarskim poduzećima

proces pretvorbe bilo je vrlo dug, što je posljedica primjene lošeg modela privatizacije u traženju novih vlasnika za golemo društveno bogatstvo koje su desetljećima gradile generacije Bjelovarčana.

7. U srednjem školstvu Bjelovarsko-bilogorske županije pokazuje se tendencija smanjivanja broja učenika, smanjivanje interesa učenika za upis u trogodišnje strukovne programe, a značajan je utjecaj općeg školskog uspjeha na odabir srednje škole.

Ukazuje se na potrebu usklađivanja postojećih obrazovnih srednjoškolskih strukovnih programa s razvojem strateških gospodarskih područja, a rješenje se vjerojatno može tražiti u zakonitostima tržišnih odnosa, konceptu cjeloživotnog učenja i autonomiji srednjih škola, koje su mjesto promjena na suvremenoj znanstveno-tehnološkoj paradigmi.

S obzirom na tendencije, potrebno je korigirati mrežu škola u suradnji s gospodarskim subjektima koji bi trebali barem okvirno prikazati svoje razvojne programe i potrebe. Industrijski model škole (statičnost obrazovnih programa, razjedinjenost sadržaja, reproduktivno komuniciranje) više ne odgovara svijetu koji se mijenja i gospodarstvu koje se mijenja, pa daljnji razvoj škole određuju društveno-ekonomski odnosi, odnosno znanstveno-tehnološka dostignuća. To pretpostavlja da se svaka škola razvija na temelju znanstveno-tehnološke paradigme kao poseban entitet.

8. Akademska nečestitost ili nepoštenje sve je više jedan od središnjih problema u odgoju i obrazovanju, posebice u visokom školstvu, zbog ozbiljnih posljedica na razvoj gospodarstva i društva. Istraživanja pokazuju izravnu uzročno-posljedičnu vezu između akademskog nepoštenja studenata i profesionalnog nepoštenja, odnosno korupcije u društvu, koja ima ozbiljan negativan utjecaj na gospodarski i socijalni razvoj zemlje. Nečestitost nedvojbeno raste s vremenom, što je uočeno već u posljednjih devedesetak godina. Indeksi u Hrvatskoj uglavnom prate svjetske trendove, a u posljednja dva desetljeća alarmantno su visoki prosječni postotci studenata uključenih u nepoštene radnje kao što su prepisivanje na ispitima i plagijarizam.

Studentsko nepoštenje i njegov porast posljedica su kulture u kojoj su prioriteti profit te osobni i kolektivni uspjeh. Međutim, zanemaruju se načini na temelju kojih se do njih dolazi te socijalni i moralni aspekti socijalnog i ekonomskog progressa. Treba imati u vidu da su studenti buduća pokretačka snaga društva, a o njihovu akademskom poštenju ovisi i profesionalno poštenje, njihov utjecaj na društvo i buduće generacije. Stoga je studentsko poštenje esencijalno za budućnost zemlje, preduvjet je njezina gospodarskog i društvenog razvoja.